

Stara lica, perspektiva i problemi

SMJERNICE ZA RAZVOJ BUDUCIH POLITIKA ZA
STARIJE U CRNOJ GORI

Stari u EU

- ▶ Tokom 1990-ih godina, uvidelo se da izazov demografskog starenja, zahtjeva sprovođenje širih mjera, i to ne samo na nacionalnom, nego i na komunitarnom nivou. Razlog za to, nalazio se u potrebi „Unije da se pripremi za demografski disbalans, predviđen za XXI vek i da se bavi tematikom povezanom sa tim, kao što je međugeneracijska pravda i socijalna i ekonomska integracija starih“ (Hantrais, 2000: 140).

STARI U EU

- ▶ Starenje stanovništva uzrokovala su tri međusobno povezana procesa:
  - ▶ 1. Niska stopa fertiliteta (2009-1.46 u EU, što je bitno niže od neophodne stope zamjene stanovništva koja iznosi 2.1). Udio osoba starijih od 65 godina u EU 17.4%.
  - ▶ 2. Starenje/smanjenje babyboom populacije rođene nakon II svjetskog rata.
  - ▶ 3. Povećano očekivano trajanje života koje vodi do spektakularnog udijela osoba u njihovim 70-tim, 80-tim, pa i 90-tim godinama.

Stari u EU

- ▶ Cilj politike starih Evropske unije je 'korišćenje punih potencijala ljudi svih starosnih grupa' imajući pri tome u vidu i specifičnosti potreba starijih“ (Vuković, 2005:95). Stoga, predviđeno je da aktivna politika starenja obuhvati doživotno učenje, kasniji odlazak u penziju i aktivan život nakon penzionisanja, kao i obezbeđivanje odgovarajućih zdravstvenih usluga u starosti.

Stari u EU

- ▶ *„Zelena knjiga – Suočavanje sa demografskom promjenom: nova solidarnost između generacija“*) iz 2005. godine. U njemu su kao prioriteti na nivou Unije, navedeni: „vraćanje na demografski rast [...]; obezbeđivanje ravnoteže među generacijama [...] i [...] pronalaženje novih mostova između različitih stadijuma života [...] (Commission of the European Communities, 2005: 10-11).

STARI U EU

- ▶ Evropska strategija zapošljavanja, između ostalog, zalaže se za „aktivno starenje“, postepenim podizanjem starosne granice za odlazak u penziju, uvećanjem proporcije udjela starijih radnika (od 55 do 65 godine života) i poboljšanjem uslova rada starih;
- ▶ Reforma sistema socijalne sigurnosti, naročito u sferi penzijskog osiguranja, poziva na među-generacijsku solidarnost, sa ciljem očuvanja ravnoteže između radno aktivne i izdržavane populacije. Preporuka je razvijanje ostalih segmenata socijalnog sistema u pravcu podsticanja ovakvog pristupa. Osim penzijskih sistema, u prvom redu, u pitanju je zdravstvena zaštita i politika usmerena ka dugotrajnom zbrinjavanju i zaštiti starih. Istovremeno, Evropska strategija socijalne uključenosti, jednim delom, tretira problematiku siromaštva starih;

Stari u EU

- ▶ Lisabonskom strategijom bilo je predviđeno podizanje stope zaposlenosti starijih radnika (od 55 do 65 godina života) na 50% do 2010. godine. Ovaj cilj nije realizovan, s obzirom da njihova stopa zaposlenosti iznosila 44,7%.
- ▶ Stari su stoga inkorporisani i u Strategiju “Evropa 2020.” U njoj se predviđa da je na tržištu rada potrebno da poslodavci budu otvoreniji za zapošljavanje starijih radnika. Preporučuje se da se vreme provedeno u porodičnoj nezi kompenzuje, tako što bi se računalo prilikom ostvarivanja prava na penziju. U okviru penzionih sistema neophodno je da se uvedu sheme za minimalni dohodak za starije, jer bi to sprečilo siromaštvo i služilo kao sigurnosna socijalna mreža, obezbedilo dostojanstvo i predupredilo isključenost.

Stari u EU

- ▶ Lisabonskom strategijom bilo je predviđeno podizanje stope zaposlenosti starijih radnika (od 55 do 65 godina života) na 50% do 2010. godine. Ovaj cilj nije realizovan, s obzirom da njihova stopa zaposlenosti iznosila 44,7%.
- ▶ Stari su inkorporisani i u Strategiju “Evropa 2020.” U njoj se predviđa da je na tržištu rada potrebno da poslodavci budu otvoreniji za zapošljavanje starijih radnika. Preporučuje se da se vreme provedeno u porodičnoj nezi kompenzuje, tako što bi se računalo prilikom ostvarivanja prava na penziju. U okviru penzionih sistema neophodno je da se uvedu sheme za minimalni dohodak za starije, jer bi to sprečilo siromaštvo i služilo kao sigurnosna socijalna mreža, obezbedilo dostojanstvo i predupredilo isključenost.

Crna Gora i demografski trendovi starenja (MONSTAT, 2014)

	1991	2001	2011
Prosječna starost	32.4	36.0	37.7
Medijalna starost	30.1	34.0	36.6
Index starenja	32.6	58.2	66.8
Udio starijih od 65 godina u ukupnoj populaciji	8.3	12.0	12.8

AKTIVNOST STANOVNIŠTVA CRNE GORE (MONSTAT, 2014)

1991		2001		2011	
51.63%		53.64		46.28%	
Aktivno	Neaktivno	Aktivno	Neaktivno	Aktivno	Neaktivno
52%	48%	54%	46%	46%	54%

Projekcija starenja stanovništva Crne Gore (MONSTAT, 2014)

Region	Pol	2011	2036	2060
Primor. region	Muški	74.7	77.9	83.6
	Ženski	80.0	82.8	88.2
Sredisnji region	Muški	73.2	77.6	83.6
	Ženski	78.8	82.5	88.2
Sjeverni region	Muški	72.9	77.5	83.6
	Ženski	77.2	81.1	88.2

AKTIVNO STARENJE

- ▶ Aktivacija – age management
- ▶ Obučavanje i cjeloživotno učenje
- ▶ Dobro-prijateljsko okruženje i volontiranje
- ▶ Usluge

Smjernice za politike prema starim - PRIMJERI

- ▶ 1) povećanje zakonske dobi za odlazak u starosnu penziju;
- ▶ 2) smanjivanje poreza na dohodak za starije radnike; (u EU preporuka – ekvivalent 0.1% BDP-a)
- ▶ 3) subencioniranje preduzeća u cilju njihovog ohrabrivanje za dodatno obučavanje starih radnika;
- ▶ 4) smanjivanje naknada za nezaposlenost u određenom iznosu vezanom za prihodne iz radnog odnosa;
- ▶ 5) povećanje troškova otpuštanja starijih radnika nametanjem administrativnih troškova i troškova otpuštanje;

Preporuke

- ▶ Razvijati politički sveobuhvatnije odgovore na individualne i društvene potrebe populacije starih;
- ▶ Unaprijediti kvalitet pristupa starih osoba socijalnoj zaštiti, zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju;
- ▶ Omogućiti socijalnu participaciju u društvenim zbivanjima starijoj populaciji kao ravnopravnim partnerima;
- ▶ Intenzivnije skretanje pažnje kreatora politika, medija i šire javnosti na demografske promjena;

Preporuke

- ▶ Povećanje upotrebe inovativnih pristupa pružanju usluga;
- ▶ Promovisanje većeg angažovanja i saradnje javnog, privatnog i neprofitnog sektora u razvoju kvalitetnih i dostupnih usluga;
- ▶ Kontinuiran rad na reformi penzijskog sistema u skladu sa demografskim trendovima i izazovima.